

RECM CEZASININ HZ. PEYGAMBER'İN UYGULAMALARI IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Fuat KARABULUT (*)

Özet

Bir toplumun huzur ve refahı, o toplumu oluşturan ailelerin sağlam temeller üzerine kurulmasına bağlıdır. Aile kurumuna büyük zararlar vermesi, nesli bozması ve toplumsal hayatın huzurunu tehdit etmesi gibi nedenlerle, zina suçuna ağır cezai müeyyideler öngörülmüştür. Evli insanların zinalarında, fert ve toplumda söz konusu yıkımların katlanarak arttığı bir gerçektir. Dolayısıyla evlilerin zinasında, sahih sünnet ve icma ile recm cezası takdir edilmiştir.

Hz. Peygamber'in recm cezasıyla ilgili uygulamaları bu bağlamda büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada Hz. Peygamber'in evlilerin zinasıyla ilgili had uygulamaları; sened, metin ve bu uygulamaların celde ayetinin nüzulünden önce veya sonra oluşu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, zina, suç, recm, celde.

The Evaluation of Death Punishment by Stoning Under the Light of Prophet's Implementations

Abstract

Peace and prosperity of a society depends on constituting the families, which are formatters of that society, on sound basis. Severe penal sanctions are proposed for the crime of adultery because of the serious damages it gives to family, its annulment of the generation and the threats it poses against the peace of social life. It is a fact that these disasters increase incrementally within family and society when married people commit the crime of adultery. Therefore, punishment of stone to death is appraised by the authentic sunna and assent for married people's adultery.

The Prophet's practices regarding the punishment of stone to death are of great importance. Within this study, the Prophet's maximum level of practices concerning the adultery of married people; sanad, matn and the question of whether these practices are carried out before or after the revelation of the verse of celde (cudgeling) have been evaluated.

Key Words: Hadith, adultery, crime, stone to death, cudgeling.

*) Yrd. Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Eğitimi Bölümü.
(e-posta: fkarabulut@agri.edu.tr)

Giriş

Kur'an ve Sünnet'in belirlediği cezalar, öncelikle toplumun huzur ve güvenini sağlamayı, ma'rufu fert ve toplum hayatına hâkim kılıp münkeri bertaraf etmeyi gaye edinmektedir. İslam Dini, ortaya koyduğu dini ve ahlaki sistemle suçluyu cezalandırmadan önce suçun işlenmesine zemin hazırlayan saiklerin en aza indiği bir toplumsal yapıyı ve işlenen suçun cezalandırılmasından çok o suçu işlemeyi teşvik eden ve kolaylaştıran sebepleri ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla cezalandımaların İslam'ın amaç olarak gördüğü çözümler olmayıp, İslam'ın hedef aldığı gayelerin gerçekleştirilmesi ve korunması için, en son başvuru çareler olduğu rahatlıkla söylenebilir.

İslam Dini, cezayı merkeze alan bir yapıya sahip değildir. Bu yaklaşım sadece teorik düzeyde değil, pratikte de kendisini göstermiştir. Ortada en ufak bir şüphe varsa, bu durumun cezaların düşmesine sebep teşkil etmesi (İbn Mace, 1975: Hudud, 5; Şevkani, 2002: II, 1541); affetmede yanılmanın, cezalandırmada yanılmadan daha hayırlı görülmesi sebebiyle cezanın düşmesine bir çıkış yolu bulunabilirse cezanın düşürülmesi yoluna gidilmesi (Tirmizî, 1994: Hudud, 2); suçun ispatı için gerekli olan şartların ağırlaştırılmış olması ve suç işlediğini ifade eden şahısların bizzat Peygamber tarafından defalarca geri çevrildikten sonra cezalandırılması (Bkz. Maiz b. Malik ve Gamidiyeli Kadın Olayları), bu anlayışın somut göstergelerindedir.

İslam, cezai müeyyideleri uygularken toplumsal barış ve huzurun hakim kılınması ve ölç alma duygusunun yok edilmesi bağlamında; suçluyu uslandırma, mağduru razı etme ve suç işlemeye yeltenmek isteyen kimseleri niyetlerinden caydırma olmak üzere başlıca üç gayeyi gözetmiştir.

Birinci gaye ile suç işlemekten sakındırma ve suçluda bulunan kötülük duygusunu yok etme, ikinci gaye ile mağdur ya da taraftarlarının içlerindeki intikam duygusunu yok etme, üçüncü gaye ile de suçluların adeta esiri oldukları şeytani arzularını gerçekleştirmeye cüret gösterme ümitlerini yok etme hedeflenmektedir (İbn Aşur, 1999: 297-301; Karaman, 1993: 238-239).

İslam hukuku, ortaya koyduğu bu gayeler ve prensiplerle toplumda anarşi ve kargaşa meydana getirecek unsurları bertaraf ederken huzuru ve toplumsal barışı temin etmektedir. Bu amaçları tesis etmek gayesiyle ortaya konulan cezai müeyyidelerden birisi de recm cezasıdır.

Evlilerin zinasında recm cezasının uygulanması konusunda, Hariciler, Mutezile'den bir grup ve bazı çağdaş yazarların itirazlarına karşın, cumhur ulema arasında icma vardır (İbn Münzir, 1983: 111; İbn Hazm, t.y.: 129). Ancak özellikle bazı İslam ülkelerinde icra edilen recm cezası uygulamalarının basın-yayın organlarının yönlendirici yayınlarıyla adeta İslam aleyhtarlığına dönüştürülmesi ve İslam'ı, şiddeti önceleyen bir din olarak sunma gayretleri, konu etrafında lehte veya aleyhte yeni tartışmaların yoğunlaşmasına yol açmıştır. Dolayısıyla konunun günübürlük tartışmalardan olabildiğince uzak, konuyla ilgili nasslar, özellikle de Peygamber (s.a.s) dönemi uygulamaları bağlamında yeniden ele alınıp değerlendirilmesi gerektiği görülmüş ve bu çalışmayı yapmamızda yönlendirici olmuştur.

I- Recmin Tanımı ve Mahiyeti

Recm; sözlükte, birine taş atma, sövme, lanet etme, onu taşa tutma, taşla öldürme, kovma, birinin namusuna iftira etme, kötü zanda bulunma anlamlarına gelir (İbn Manzur, t.y.: XII, 226). Terim olarak ise; zina eden evli/dul Müslüman kadın veya erkeği taşlayarak öldürmek şeklinde tanımlanmıştır (Bilmen, 1988: III, 201-202; Davudoğlu, 1983: VIII, 348).

Neseplerin bozulmasına, aileler arasında hiyanet ve denaetin zuhuruna, cemiyet hayatında iffet ve nezahetin yok olmasına ve çok kere düşmanlık, kavga ve çatışmaların meydana gelmesine sebebiyet veren zina (Bilmen, 1988: III, 202), özellikle de zina eden evli kadın veya erkeklere recm cezasının verilmesi sadece İslam'a has bir uygulama değildir. Sözelimi Tevrat'ta yer alan; 'Biri başka birinin karısıyla, yani komşusunun karısıyla zina ederse, hem kendisi, hem de zina ettiği kadın kesinlikle öldürülecektir.' (Levililer, 20, 10-11) ifadesi ile İncil'deki; "Din bilginleri ve Ferisiler, zina ederken yakalanmış bir kadın getirdiler. Kadını orta yere çıkararak İsa'ya, "Öğretmen, bu kadın tam zina ederken yakalandı. Musa, Yasa'da bize böyle kadınların taşlanmasını buyurdu, sen ne dersin?" (Yuhanna, 8, 3-11) cümleleri, recm cezasının önceki ilahi dinlerde de uygulandığını açıkça ortaya koymaktadır.

Günümüzdeki sosyo-kültürel çevrenin etkisiyle, recm cezasının ağır bir ceza olduğu, çeşitli çevrelerce dile getirilmektedir. Ancak göz ardı edilmemesi gereken husus, İslam'ın bu suça meylettirici unsurlarla da mücadele ettiğiidir. Başka bir ifadeyle İslam, bu suçun işlenemeyeceği veya işlenme düzeyinin çok sınırlı kalacağı bir sosyo-kültürel ortamı tesis etmeyi hedeflemektedir. Binaenaleyh konu İslam'ın bütün ahkâmıyla cari olduğu bir zeminde düşünülecek olursa; evli bir kimsenin zina işlemesine yol açabilecek olan tabii sebeplerin ortadan kaldırıldığı, evlilikte memnuniyet yoksa ayrılma veya başka bir eş(ler)le evlenebilme seçeneklerinin bulunduğu, ayrıca zinaya sevk eden bütün tahrik vasıtalarının yasaklandığı görülmektedir (Karaman, 1992: II, 419 vd).

Bütün bu tedbirlere rağmen meydana gelen zina vaka'ları, sonuçları itibarıyla cemiyet için korkunç, çirkin ve uğursuz bir cinayettir. Hele evli olan erkekler ve kadınların bu cinayeti irtikâb etmeleri ise her türlü tasavvurun fevkinde bir rezaleti teşkil eder. Dolayısıyla cemiyet arasında bu gibi cinayetlerin vücuda gelmemesini veya en azından azalmasını temin için bu cinayetleri işleyenler hakkında pek ağır cezalar verilmesi gerekmektedir. Böylece hem suçlular açısından gerekli cezai işlem gerçekleştirilmiş, hem de toplumun bireyleri açısından caydırıcılık tesis edilmiş olur (Bilmen, 1988: III, 202).

Toplumun ahlaki temellerini dinamitleyen ve toplumsal hayatta da korkunç neticelere sebebiyet verebilecek olan zina eden evli kadın ve erkeklere recm cezası konusunda temel hadis kaynaklarında çok sayıda rivayet yer almaktadır.

Hadis kaynakları incelendiğinde, zina cezasının uygulanmasında evliler ve bekârlar arasında tatbik edilen ceza bakımından farklılık bulunduğu açıkça görülmektedir. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'de evli-bekâr ayırımı yapılmaksızın öngörülen "yüz değnek vurma cezası"nın (Nur, 24, 2) bekârların zinası halinde takdir edilen ceza olduğu, evlilerin zinası halinde ise uygulanacak cezanın ölümle neticelenen recm cezası olduğu hadislerle

ortaya konulmaktadır. Şöyle ki: “Allah’tan başka ilâh olmadığına ve benim Resûlullah olduğuma şehâdet eden müslüman bir kimsenin kanı ancak üç şeyden biri ile helâl olur: Zina eden evli (veya dul), cana karşı can ve dinini terk edip cemaatten ayrılan” (Buharî, 1986: Diyat, 6; Müslim, 1981: Kasame, 25-26; Ebu Davud, 1988: Hudud, 1; Tirmizî, 1994: Diyat, 10; Nesaî, t.y.: Kasame, 5-6; İbn Mace, 1975: Hudud, 1) hadisi ve “*Kadınlardan zina edenlere karşı, içinizden dört şahit getirin. Eğer onlar, şahitlik yaparlarsa, bu kadınları, ölüm alıp götürünceye kadar veya Allah onlara bir çıkış yolu açıncaya kadar evlerde hapsedin.*” (Nisa, 4, 15) ayetinde ifade edilen çıkış yolunun (sebil) beyanı sadedinde Peygamber’in (s.a.s) buyurduğu; “Benden alın! Benden alın! Allah onlara (kadınlara) (çıkart) bir yol açtı. Bekârla bekâra (zina ederse) yüz celdeyle bir sene sürgün; evliyle ile evliye (zina ederse) yüz celde ve recim vardır.” (Müslim, 1981: Hudud, 12-14; Ebu Davud, 1988: Hudud, 23) hadisi evlilere uygulanan cezanın recm olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Ayrıca Hz. Ömer (ra), Zeyd b. Sabit, Ubey b. Ka’b ve Ebu Ümame’nin teyzesi Acma’dan gelen ve lafzı mensuh ayet olduğu söylenen

“**الشيخ والشيخة إذا زنيا فارجموهما البتة**” “*İhtiyar erkekle ihtiyar kadın zina ettiklerinde onları kesinlikle recmedin*” (Muvatta, t.y.: Hudud, 8; Buharî, 1986: Hudud, 30,31; Müslim, 1981: Hudud, 15; Ebu Davud, 1988: Hudud, 23; Tirmizî, 1994: Hudud, 7; İbn Mace, 1975: Hudud, 9; Darimî, 1986: Hudud, 16; İbn Hanbel, 1982: I, 23, 29, 36, 40, 43, 47, 55) rivayetleri de evli kadın ve erkeklere zina etmeleri halinde recm cezasının uygulanacağını açıkça ortaya koymaktadır. Ancak rivayetler arasında metin birliğinin olmaması ve hadisin bazı ravilerinin cerhedilmiş olması bu hadisin, lafzı mensuh ve manası baki ayet olması ihtimalini zayıflatmaktadır.¹ Rivayetteki ayet vurgusunun, hadisin hüküm koyma ve bağlayıcılık açısından değerini vurgulamaya yönelik olduğu söylenebilir. Zira Hz. Ömer’in: “...*Şüphesiz ki Allah Teâlâ Muhammed’i (s.a.s) hak ile gönderdi. Ona kitabı indirdi. Kendisine indirilenler arasında recm ayeti de vardı. Biz onu okuduk ve ezberledik. Resulullah recmetti. Biz de ondan sonra recmettik. Gelecekte birinin; “Allah’ın kitabında recm ayetini bulamamaktayız” diyerek insanların Allah’ın indirdiği bir farızayı terk etmelerine sebep olmasından ve onları saptırmasından endişe ediyorum...*” (Buharî, 1986: Hudud, 31) ifadesi, sünnetin hüküm açısından değerini hedef alan veya alması muhtemel anlayışlara karşı bir uyarı ve sünnetin de vahiy kaynaklı olduğuna vurgu olarak görülebilir.

Hz. Alî (ra), Hasan-ı Basrî, İshâk b. Râhaveyh ve Zahirîler’le bazı Şâfîiler evlilere hem celde hem de recm cezasının uygulanacağı görüşünde olsalar da Cumhûr-u ulemâyâ göre yalnız recimle iktifa edilir. Peygamber’in (s.a.s) muhsanı sadece recmettiğini bildiren hadisler ışığında evliler hakkında hem recm hem değnek cezası verileceğini bildiren hadislerin mensuh olduğu ve ilk zamanlarda tatbik edilmiş olsa da sonra hükmünün kalkmış olduğu söylenebilir (Davudoğlu, 1983: VIII, 348).

1) Hadisin bütün tarihlerinin sened ve metin açısından değerlendirilmesi için bkz. Coşkun, Selçuk, 2003, Hadis Değerlendirmelerinde Bütünlük, Aktif Yayınevi, Ankara, s. 99 vd.

Dolayısıyla evlilere veya dul olanlara recm cezasının uygulanması konusunda Hariciler ile Mutezile'den Nazzam ve arkadaşları ile çağdaş bazı müellifler dışında İslam uleması arasında herhangi bir ihtilaf bulunmayıp, ihtilafın evlilerin zinasında recmle beraber celdenin de uygulanıp uygulanmaması konusunda olduğu görülmektedir.

Söz konusu çağdaş müellifler, Kur'an'da celde cezasını ortaya koyan ayet bulunmasına rağmen ölüm cezası gibi çok daha ağır bir cezayı gerektiren recm cezasıyla ilgili hiçbir bilginin yer almamasını bir problem olarak kabul etmektedirler. Ayrıca "...(*Cariyeler*)Evlendiklerinde zina edecek olurlarsa, onlara, muhsane kadınların cezasının yarısı uygulanır..." (Nisa, 4, 25) ayeti ile " *Muhsane olan kadınlarla evlenmeniz de size haram kılındı...*" (Nisa, 4, 24) ayeti beraber düşünülecek olursa "muhsane" terimiyle kastedilen kadınların, başkalarıyla evli olan kadınlar olduğu görülecektir. Dolayısıyla evli cariyelere, evli hür kadınlara uygulanacak cezanın yarısı uygulanacağı ve ölüm cezasının yarısının uygulanabilmesinin imkânsızlığı göz önünde bulundurulursa, evli hür kadınlara uygulanacak cezanın yüz celde olması gerektiğini ifade etmektedirler (Derveze, 1998: VI, 310; Ateş, 1995: II, 599-600; Aktan, 2007: 419; Gökmenoğlu, 2003: 125-128).

Ancak yukarıda son kısmı zikredilmiş olan Nisa suresi 25. ayetteki " muhsane" kelimesinin "evli hür kadın" anlamına hasredilmesi ayetin baş tarafında yer alan "*Sizden, mümin olan muhsane kadınlarla evlenmeye güç yetiremeyen kimse, ellerinizin altında bulunan mümin cariyelerinizden alsın...*" (Nisa, 4, 25) ilahi beyanıyla çelişmektedir. Zira Nisa suresinin 24. ayetindeki "muhsane" kelimesinin "evli hür kadınlar" anlamında kullanıldığı nasıl ki açıksa, 25. ayetin baş tarafında yer alan "*muhsane*" kelimesinin ise "*bekâr hür kızlar*" anlamında kullanıldığı açıktır. Dolayısıyla bu ifadeyle sadece evli hür kadınların kastedildiğini iddia etmek ve ayetin baş tarafını adeta görmezlikten gelmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Recm cezasının Peygamber (s.a.s) döneminde uygulanması konusunda aykırı görüş bulunmamakla beraber bu uygulamaların celde cezasını düzenleyen Nur sûresinin nüzu-lünden önce mi, sonra mı olduğuyla ilgili farklı görüşlerin olması, cezaların uygulanma tarihleri açısından irdelenmesini gerekli kılmaktadır. Binaenaleyh bu çalışmamızda, Hz. Peygamber'in (s.a.s) emirleriyle tatbik edildiğini tespit edebildiğimiz recm cezası uygulamalarından üçünü sened, metin, kaynak ve uygulanma tarihleri açısından incelemeye çalışacağız.² Söz konusu hadislerin senedlerini değerlendirenler, haklarında cerh varid olmuş raviler hakkında bilgi verip, haklarında sadec ta'dil söz konusu olan ravilerle ilgili bilgi vermeyeceğiz. Rivayetlerden sonraki değerlendirme kısmında ise sırasıyla sened, metin ve celde ayetiyle öncelik sonralık durumunu gözeterek uygulama tarihleriyle ilgili bilgiler vermeye çalışacağız.

II- Hz. Peygamber'in (s.a.s) Recm Uygulamaları

A- Maiz b. Malik Olayı

Kaynaklarımızda Maiz b. Malik olayıyla ilgili rivayetleri incelediğimizde, rivayetlerin çok sayıda sahabeden nakledildiğini görmekteyiz. Olayı daha ayrıntılı aktardığı için

2) Konuyla ilgili diğer uygulamalar için bkz. Karabulut, Fuat (2000), Hadis İlmi Açısından Hz. Peygamber'in (s.a.s) Had Uygulamalarının Tahlili. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Müslim’de yer alan Büreyde rivayetinin tamamını verdikten sonra konuyla ilgili diğer rivayetlerin varsa farklılıklarına dikkat çekeceğiz, aksi taktirde sadece senedini vermekle yetineceğiz.

Büreyde’nin rivayetine göre: “Maiz b. Malik Peygamber (s.a.s)’e gelip: “*Ya Rasulallah, beni temizle*” dedi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.s): “*Vah sana! Dön de Allah’tan mağfret dile, O’na tövbe et*” buyurdu. Maiz döndü. Fazla uzaklaşmadan tekrar geldi ve: “*Ya Rasulallah, beni temizle*” dedi. Rasulallah (s.a.s) tekrar: “*Vah sana! Dön de Allah’tan mağfret dile ve O’na tövbe et*” buyurdu. Maiz fazla uzaklaşmadan tekrar geldi ve: “*Ya Rasulallah, beni temizle*” dedi. Peygamber (s.a.s) ona aynı şeyleri söyledi. Dördüncü kez tekrar gelince, Rasulallah (s.a.s): “*Seni hangi hususta temizleyeyim*” buyurdu. O da: “*Zinadan*” diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s) (onun kavmine): “*Bunda delilik var mı?*” diye sordu. Kendilerine onun deli olmadığı haber verildi. Rasûlullah (s.a.s) da (orada bulunanlara): “*Şarap içmiş mi?*” diye sordu. Hemen bir adam kalkarak onun ağzını kokladı, fakat şarap kokusu bulamadı. Rasûlullah (s.a.s) tekrar: “*Sen zina ettin mi?*” diye sordu. Maiz, “*evet*” cevabını verince, Peygamber (s.a.s) de emir buyurdu ve o recmedildi.

Onun hakkında insanlar iki gruba ayrılmışlardı. Kimisi: “*Helak oldu. Günahı onu kuşattı,*” dedi. Kimisi de: “*Maiz’in tövbesinden daha üstün bir tövbe yoktur. Zira o Peygamber’e geldi. Elini O’nun eline koyup, sonra da: “Beni taşlarla öldür, dedi” dedi. Bu minval üzere iki ya da üç gün durdular. Sonra onlar oturuyorken Rasûlullah (s.a.s) gelip, onlara selam verdi, (onların yanına) oturdu ve şöyle buyurdu: “Maiz b. Malik için istiğfar edin!”*” buyurdu. Onlar da: “*Allah Maiz b. Malik’e mağfret etsin!*” dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s) de: “*Gerçekten o öyle bir tövbe etti ki, bu tövbe bir ümmet arasında taksim edilseydi onlara yeterdi*” buyurdular (Müslim, 1981: Hudud, 22).

1- Büreyde’den gelen rivayetler:

Büreyde – Süleyman b. Büreyde (v.115) – Alkame b. Mersed – Geylan (ibnu’l-Cami el-Muharibi) (v.132) – Yahya b. Ya’la (ibnu’l-Haris el-Muharibi) (v.226) – Muhammed b. el-Ala el-Hemdani (v.248) – **Müslim**.

Büreyde’nin diğer oğlu Abdullah tarikiyle gelen rivayetlerde farklı olarak “*Maiz için çukur kazıldığı*” bilgisi verilmektedir. Bu hadislerin senedleri şöyledir:

Büreyde – Abdullah b. Büreyde (v.115) – Beşir b. el-Muhacir – Abdullah b. Numeyr (v.199) – Muhammed b. Abdillah b. Numeyr (v.234) ve Ebû Bekir b. Ebi Şeybe – **Müslim** (Müslim, 1981: Hudud, 23).

Büreyde – Abdullah b. Büreyde (v.115) – Beşir b. el-Muhacir – Ebû Nuaym – **Darimî** (Darimî, 1986: Hudud, 14).

Hadisin ravilerinden Beşir b.el-Muhacir tenkide uğramıştır (İbn Hacer, 1325: I, 468-469; Zehebî, 1382/1963: I, 329-330).

2- Ebû Hureyre’den gelen rivayetler:

Ebû Hureyre - Ebû Seleme b. Abdirrahman b. Avf (v.94) ve Said b. el-Müseyyeb (v.94) – İbn Şihab (ez-Zühri) – Ukayl (b. Halid) (v.141) – Leys (b.Sa’d) (v.175) – Yahya b. Bükeyr – **Buharî** (Buharî, 1986: Hudud, 22).

Ebû Hureyre – Ebû Seleme (v.94) ve İbnu'l-Müseyyeb (v.94) – İbn Şihab – Abdurrahman b. Halid (v.127)– Leys (b. Sa'd) (v.175) – Said b. Ufeyr – **Buharî** (Buharî, 1986: Hudud, 29).

Ebû Hureyre – Ebû Seleme ve İbnu'l-Müseyyeb – İbn Şihab – Abdurrahman b. Halid b. Müsafir (v.127) – Leys (b. Sa'd) – Şuayb b. Leys (v.199) – Abdulmelik b. Şuayb (v.248) – **Müslim** (Müslim, 1981: Hudud, 16).

Ebû Hureyre – Ebû Seleme (v.94) – Muhammed b. Amr (v.144) – Abde b. Süleyman (v.188) – Ebû Küreyb – **Tirmizî** (Tirmizî, 1994: Hudud, 5).

Ebû Hureyre – Ebû Seleme (v.94) – Muhammed b. Amr (v.144) – Abbad b. el-Avam (v.185) – Ebû Bekir b. Ebi Şeybe – **İbn Mace** (İbn Mace, 1975: Hudud, 9).

Tirmizî ve İbn Mace'nin rivayetlerinde Maiz'in recmedilirken kaçtığı ve Harra'da tekrar yakalanıp recmedildiği bilgisi Peygamber Efendimiz'e (s.a.s) haber verilince; "*Onu bıraksaydınız ya.*" buyurduğu ifade edilmektedir.

Ebû Davud'un rivayetinde ise suçun bütün unsurlarıyla meydana gelip gelmediğini tespit etmek için Rasûlullah'ın (s.a.s) ayrıntılı olarak sorular yönlendirdiği görülmektedir. Hadisin senedi şöyledir:

Ebû Hureyre – Amcasının oğlu Abdurrahman b. Samit – Ebû'z-Zübeyr (v.126) – İbn Cureyc (v.150) – Abdurrezzak (v.211) – Hasan b. Ali (v.242) – **Ebû Davud** (Ebu Davud, 1409/1988: Hudud, 24).

Hadisin ravilerinden Abdurrahman b. Samit sıkı olmakla beraber, kendisinin bu hadisten başka rivayeti bilinmemektedir (İbn Hacer, 1325: VI, 198; Zehebî, 1963: II, 569-570).

3- Cabir b. Abdillâh'tan gelen rivayetler:

Cabir b. Abdillâh – Ebû Seleme (v.94) ve İbnu'l-Müseyyeb (v.94) – İbn Şihab – Şuayb (b. Leys) (v.199) – Ebû'l-Yeman - Abdullâh b. Abdirrahman ed-Darimî – **Müslim**.

Cabir b. Abdillâh – Ebû Seleme (v.94) – İbn Şihab – Yunus b. Yezid (v.159) – İbn Vehb – Ebû Tahir ve Harmele b. Yahya (v.244) – **Müslim**.

Cabir b. Abdillâh – Ebû Seleme (v.94) – (İbn Şihab) ez-Zühri – Ma'mer (b. Raşid) (v.152) ve İbn Cureyc – Abdurrezzak (b. Hemmam) (v.211) – İshak b. İbrahim (v.238) – **Müslim**.

Buharî ve Darimî'nin rivayet ettikleri hadislerde cenaze namazının kılınıp kılınmadığıyla ilgili herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

Cabir b. Abdillâh – Ebû Seleme b. Abdirrahman (v.94) – İbn Şihab ez-Zühri – Yunus (b. Yezid) (v.159) – Abdullâh (b. Muhammed el-Ce'fi) (v.229) – Muhammed b. Mukatil (v.236) – **Buharî** (Buharî, 1986: Hudud, 21).

Cabir b. Abdillâh – Ebû Seleme (v.94) – İbn Şihab ez-Zühri – İbn Cureyc – Ebû Asım – **Darimî** (Darimî, 1986: Hudud, 12).

Ebû Davud, Tirmizî ve Nesâî'nin sünenlerinde yer verdikleri rivayetlerde, Rasûlullah'ın (s.a.s) Maiz ile ilgili güzel şeyler söylediği ancak cenaze namazını kılmadığı ifade edilmektedir.

Cabir b. Abdillâh – Ebû Seleme (v.94) – İbn Şihab ez-Zühri – Ma'mer (b. Raşid) (v.152) – Abdurrezzak (b. Hemmam) (v.211) – Muhammed b. el-Mütevekkil el-Askalani (v.238) ve Hasan b. Ali (v.242) – **Ebû Davud** (Ebu Davud, 1409/1988: Hudud, 24).

Ravilerinden Muhammed b. Mütevekkil el-Askalanî bazı hadisçiler tarafından cerh edilmiştir (Zehebî, 1382/1963: IV, 24; İbn Hacer, 1325: IX, 424).

Cabir b. Abdillâh – Ebû Seleme b. Abdirrahman (v.94) – İbn Şihab ez-Zühri – Ma'mer (b. Raşid) (v.152-153) – Abdurrezzak (b. Hemmam) (v.211) – Hasan b. Ali el-Hallal (v.242) – **Tirmizî** (Tirmizî, 1994: Hudud, 5).

Cabir b. Abdillâh – Ebû Seleme b. Abdirrahman (v.94) – İbn Şihab ez-Zühri – Ma'mer (b. Raşid) (v.152-153) – Abdurrezzak (b. Hemmam) (v.211) – Muhammed b. Yahya (v.245) ve Nuh b. Habib (v.242) – **Nesaî** (Nesaî, t.y.: Cenaiz, 63).

Buharî'nin aşağıda senedi verilmiş olan rivayetinde ise Rasûlullah'ın (s.a.s) Maiz ile ilgili güzel şeyler söylediği ve cenaze namazını kıldığı ifade edilmektedir.

Cabir b. Abdillâh – Ebû Seleme (v.94) – İbn Şihab ez-Zühri – Ma'mer (b. Raşid) (v.152-153) – Abdurrezzak (b. Hemmam) (v.211) – Mahmud – **Buharî**.

4- Abdullah b. Abbas'tan gelen rivayetler:

İbn Abbas – Said b. Cübeyr (v.95) – Simak b. Harb (v.123) – Ebû Avane – Kuteybe b. Said (v.240) ve Ebû Kamil el-Cuhderi – **Müslim**.

İbn Abbas – Said b. Cübeyr (v.95) – Simak b. Harb (v.123) – Ebû Avane – Müsedded (b. Müserhed) (v.228) – **Ebû Davud**.

İbn Abbas – Said b. Cübeyr (v.95) – Simak b. Harb (v.123) – Ebû Avane – Kuteybe b. Said (v.240) – **Tirmizî**.

Bu senedlerin ortak ravilerinden olan Simak b. Harb hakkında hem cerh hem de tadil varid olmuştur (İbn Hacer, 1325: IV, 232-234). Ancak Tirmizî kendi rivayeti için: "Hasen hadistir" demektedir.

Bu olayla ilgili İbn Abbas'tan nakledilen diğer bir rivayette ise, Peygamber (s.a.s)'in Maiz'in; "deli olup olmadığı"ni kavmine sorduğunu ve kavminin "onun herhangi bir özrünün bulunmadığıyla" ilgili cevabından sonra cezayı uygulama talimatı verdiğini ve cenaze namazını kılmadığını görmekteyiz. Bu hadisin senedi şöyledir:

İbn Abbas – İkrime (el-Berberi Mevla İbn Abbas) (v.106) – Halid (b. Mihran) (v.141-142) – Yezid b. Zürey' (v.182) – Ebû Kamil – **Ebû Davud** (Ebu Davud, 1409/1988: Hudud, 24).

Ebû Davud'da yer alan diğer bir hadiste ise cenaze namazının kılınıp kılınmadığından bahsedilmez. Cenaze namazından söz edilmeyen hadisin senedi ise şudur:

İbn Abbas – Said b. Cübeyr (v.95) – Simak b. Harb (v.123) – İsrail (b. Yunus) (v.160) – Ebu Ahmed – Nasr b. Ali (v.250) – **Ebû Davud** (Ebu Davud, 1409/1988: Hudud, 24).

Ravilerinden İsrail b. Yunus hakkında hem cerh hem de ta'dil varid olmuştur (İbn Hacer, 1325: I, 261-263).

Buharî ve Ebû Davud'un kitaplarına aldıkları diğer bir hadiste ise, Peygamber'in (s.a.s) Maiz b. Malik'e hitaben : “ ...*Belki de onu öpmüş veya sıkmış ya da ona bakmışsındır*” buyurdu...” (Buharî, 1986: Hudud, 28; Ebu Davud, 1409/1988: Hudud, 24). demek suretiyle cezanın uygulanmasıyla ilgili hiçbir şüpheye mahal vermemek için onun zından ne anladığını net olarak ortaya koyduğu görülmektedir.

Bu farklı varyantın senedlerinin ricali ise şöyledir:

İbn Abbas – İkrime (el-Berberi) (v.106) – Ya'la b. Hakim – Cerir (b. Hazım) (v.175) – Vehb b. Cerir (v.206) – Abdullah b. Muhammed el-Ce'fi (v.229) – **Buharî**.

İbn Abbas – İkrime (v.106) – Ya'la b. Hakim – Cerir (b. Hazım) (v.175) – Vehb b. Cerir (v.206) – Züheyr b. Harb (v.232) ve Ukbe b. Mükrim (v.243) – **Ebû Davud**.

5- Cabir b. Semûre'den gelen rivayetler

Cabir b. Semûre'den nakledilen rivayetlerde ise Maiz b. Malik'in, Peygamber (s.a.s)'in huzuruna getirildiği zamanki durumu, fiziki yapısı ve kıyafeti tasvir edilerek rivayete başlanmaktadır. Cabir, Rasûlullah (s.a.s) ile Maiz arasında geçen diyalogu, aralarındaki topluluk ve konum olarak biraz uzak olması sebebiyle duymakla beraber anlamadığını, ancak diyalogun sonunda “*onu götürüp recmedin*” ifadesini duyduğunu ve onun recmedilmesi uygulamasına şahit olduğunu ifade etmektedir (Müslim, 1981: Hudud, 17,18; Ebu Davud, 1988: Hudud, 23; Darimî, 1986: Hudud, 12).

Cabir b. Semûre'den gelen rivayetlerin senedleri şöyledir:

Cabir b. Semûre – Simak b. Harb (V.123) – Şu'be (b. Haccac) (v.160) – Muhammed b. Ca'fer (v.193) – Muhammed b. el-Müsenna (v.252) ve İbn Beşşar – **Müslim**.

Cabir b. Semûre – Simak b. Harb (v.123) – Şu'be (b. Haccac) (v.160) – Şebabe (b. Sevvar) (v.254) – Ebû Bekir b. Ebi Şeybe – **Müslim**.

Ravilerinden Şebabe b. Sevvar tenkide uğrayan ravilerdendir (Zehebî, 1963: II, 260-261; İbn Hacer, 1325: IV, 300-302).

Cabir b. Semûre – Simak b. Harb (v.123) – Şu'be (b. Haccac) (v.160) – Ebû Amir el-Akidî – İshak b. İbrahim (v.238) – **Müslim**.

Cabir b. Semûre – Simak b. Harb (v.123) – Ebû Avane – Ebû Kamil Fudayl b. Hüseyin el-Cahderi – **Müslim**.

Cabir b. Semûre – Simak b. Harb (v.123) – Ebû Avane – Müsedded (b. Müserhed) (v.228) – **Ebû Davud**.

Cabir b. Semûre – Simak b. Harb (v.123) – Şu'be (b. Haccac) (v.160) – Muhammed b. Ca'fer (v.193) – Muhammed b. el-Müsenna (v.252) – **Ebû Davud**.

Cabir b. Semûre – Simak b. Harb (v.123) – İsrail (b. Yunus) (v.160) – Ubeydullah b. Musa (v.213) – **Darimî**.

İbn Abbas'tan gelen rivayetlerde de belirtildiği gibi bu senedlerin ortak ravilerinden olan Simak b. Harb hakkında hem cerh hem de tadil varid olmuştur (İbn Hacer, 1325: IV, 232-234).

6- Ebû Said el-Hudrî'den gelen rivayetler:

Ebû Said el-Hudrî'nin Müslim'de yer alan rivayetinde, Maiz'in ölümünden sonra, akşam vakti olunca, Rasûlullah'ın (s.a.s) bir hutbe irad ettiğini, hutbeden anlaşıldığına göre bu olayın Müslümanların savaşta olduğu zaman diliminde meydana geldiğini ve Hz. Peygamber'in (s.a.s) bundan dolayı çok kızdığını görmekteyiz: "...Yoksa biz Allah yolunda her gazaya gittiğimizde, çoluk çocuğumuz arasında melemesi teke meleyişi gibi olan bir adam mı kalacak!? Boynuma borç olsun ki, bunu yapan bir adam bana getirilmesin! Yoksa onu (ibret olsun diye) cezalandırırım" buyurdular.

Ravi diyor ki: Artık ne onun için istiğfar etti, ne de ona hakaret etti. (Müslim, 1981: Hudud, 20,21).

Ebû Said el-Hudrî – Ebû Nadra (el-Abdi) (v.108) – Davud – Abdula'la (b. Hammad) (v.237) – Muhammed b. el-Müsenna (v.252) – **Müslim.**

Ebû Said el-Hudrî – Ebû Nadra (el-Abdi) (v.108) – Davud – Yezid b. Zürey' (v.182) – Behz – Muhammed b. Hatim (v.235) – **Müslim.**

Ravilerinden Muhammed b. Hatim b. Meymun tenkide uğramıştır (Zehebî, 1963: III, 503; İbn Hacer, 1325: IX, 101-102).

Ebû Said el-Hudrî – Ebû Nadra (el-Abdi) (v.108) – Davud – Süfyan (b.Üyeyne) (v.198) - Muaviye b. Hişam (v.204) – Ebû Bekir b. Ebi Şeybe – **Müslim.**

Ravilerinden Muaviye b. Hişam, sıkı olmakla beraber Ahmed b. Hanbel, "çok hata yapan birisidir" demiştir (İbn Hacer, 1325: X, 218-219).

Ebû Said el-Hudrî – Ebû Nadra (v.108) – Davud – Yahya b. Zekeriyya b. Ebi Zaide (v.182) – Sureyc b. Yunus (v.235) – **Müslim.**

Ebû Said el-Hudrî – Ebû Nadra (v.108) – Davud – Yahya b. Zekeriyya b. Ebi Zaide (v.182) ve Yezid b. Zürey' (v.182) – Ebû Kamil ve Ahmed b. Meni' (v.244) – **Ebû Davud.**

Ebû Said el-Hudrî – Ebû Nadra (v.108) – Davud – Yahya b. Zekeriyya b. Ebi Zaide (v.182) – Muhammed b. İsa (v.224) – **Darimî.**

7- Nuaym b. Hezzal'dan gelen rivayet

Nuaym b. Hezzal, Maiz b. Malik'in babasının himayesinde çalışan bir yetim olduğunu, kabilede bulunan bir cariyeye cinsi münasebette bulunduğunu ve babası Hezzal'ın telkiniyle Peygamber'e (s.a.s) gidip suçunu itiraf ettiğini bildirmektedir (Ebu Davud, 1988: Hudud, 24).

Nuaym b. Hezzal – Yezid b. Nuaym b. Hezzal – Hişam b. Sa'd – Veki' – Muhammed b. Süleyman el-Enbari – **Ebû Davud.**

İmam Malik ise Said b. el-Müseyyeb'den mürsel olarak rivayet ettiği hadislerde, Hezzal'ın Maiz'i ilk önce Hz. Ebû Bekir'e götürdüğünü, onun tövbe ve istiğfar tavsiyesi üzerine Hz. Peygamber'e (s.a.s) götürdüğünü ve recm uygulamasından sonra Hz. Peygamber'in (s.a.s) de: "*Ya Hezzal, şayet onun ayıbını cübbenle örtmüş olsaydın, bu senin için daha hayırlı olurdu*" buyurduğunu." nakletmektedir (Muvatta, t.y.: Hudud, 1).

8- Nasr b. Dehr el-Eslemî'den Gelen Rivayet

Nasr b. Dehr'den gelen rivayette, Maiz'in recmedilirken feryad u fiğan ederek kaçtığı ve Rasûlullah'a (s.a.s) anlatınca; “ *onu serbest bıraksaydınız ya.*” buyurduğu nakledilmektedir.” (Darimî, 1986: Hudud, 13; İbn Hanbel, 1982: III, 431; İbn Ebi Şeybe, 1983: X, 77-78; Nesaî, 1991: IV, 291-292).

Nasr b. Dehr el-Eslemî – Ebû'l-Heysen b. Nasr b. Dehr el-Eslemî – Muhammed b. İbrahim et-Teymî- Muhammed b. İshak b. Yesar – Yezid b. Zerî – Muhammed b. Abdillah er-Rakkaşî – **Darimî**.

Bu hadisin senedi, ravilerinden Ebû'l-Heysen b. Nasr b. Dehr el-Eslemî'nin mechul bir ravi olması sebebiyle zayıftır (İbn Hanbel, 1982: III, 431; Zehebî, 1963: IV, 583; İbn Hacer, 1325: XII, 269). Babası Nasr sahabeden olup hicretin 7. yılında gerçekleştirilen Hayber Fethi'nde şehit olmuştur (İbnu'l-Esîr, 1970: V, 16).

9- Ebû Berze el-Eslemî'den Gelen Rivayet

Ebû Berze el-Eslemî'den gelen rivayette ise Rasûlullah'ın (s.a.s) Maiz b. Malik'in cenaze namazını kılmadığı ve onun cenaze namazının kılınmasını da yasaklamadığı vurgulanmaktadır.” (Ebu Davud, 1988: Cenaiz, 52).

Hattabî: “Bu hadisin senedinde mechûl olan raviler vardır” demektedir (Hattabî, 1997: III, 343).

Maiz b. Malik olayını ele alan hadislerin değerlendirilmesi

1- Maiz b. Malik olayını nakleden ravilerin bir kısmı, ilgili hadislerin senedlerinden sonra verdiğimiz kısa bilgilerden de anlaşılacağı üzere, bazı hadis otoriteleri tarafından cerhedilmiş olsalar da, aynı ravileri hadis otoritelerinin geneli ta'dil etmişlerdir. Haklarında cerh ifadeleri bulunmayan ve bu sebeple zikretmediğimiz ravilerin durumları da değerlendirildiğinde -ki biz çalışmamızda haklarında cerh söz konusu olan raviler hakkında kısa bilgiler vermekle iktifa ettik ve raviler hakkındaki ta'dil ifadelerini konuyu gereğinden fazla uzatacağından nakletmedik- Maiz b. Malik olayını anlatan hadislerin geneli sened açısından, sahih veya hasen hadislerdir.

2- Uygulamayla ilgili rivayetler incelendiğinde, hadislerin metinlerinde bazı farklılıkların bulunduğu müşahede edilmektedir. Ortaya çıkan ihtilaflardan birincisi; Maiz'in cenaze namazının kılınıp kılınmadığı meselesidir. Zira hadislerin bazılarında cenaze namazından hiç bahsedilmezken, bazı hadislerde Peygamber'in (s.a.s) Maiz'in cenaze namazını kılmadığı (Ebu Davud, 1988: Hudud, 24; Tirmizî, 1994: Hudud, 5; Nesaî, t.y.: Cenaiz, 63), Buharî'deki rivayette ise Peygamber'in (s.a.s) Maiz'in cenaze namazını kıldığı ifade edilmektedir (Buharî, 1986: Hudud, 25).

Birbirlerine çelişiyor gibi görünen bu rivayetlerin arasının “*müspet olanın, menfi olan göre önceliği*” ilkesinden hareketle cem' edilebileceği, Peygamber'in (s.a.s), Maiz recmedildiğinde ilkin cenaze namazını kılmadığı, ancak daha sonra cenaze namazının kılınmasını emrettiği ve kendisinin de kıldığı şeklinde anlaşılması gerektiği beyan edilmektedir. Ayrıca Abdurrezzak'ın Ebû Ümame Sehl b. Huneyf 'ten naklettiği; “ *Denildi*

ki; Ey Allah'ın Rasulu, onun cenaze namazını kılacak mısın? O (s.a.s) da: Hayır, cevabını vermiş. Ertesi gün olunca; "Arkadaşınızın cenaze namazını kılın" buyurmuşlar. Rasûlullah (s.a.s) da onun cenaze namazını kılmış sahabe de kılmışlar" hadisinin de bu durumu teyit ettiği vurgulanmaktadır (Aynî, t.y. : XXIII, 296; Mübarekfuri, 1990: IV, 579).

Söz konusu farklılıklardan ikincisi; Maiz'in bağlanıp bağlanmadığı, kendisi için bir çukur kazılıp kazılmadığıyla ilgili ihtilaftır. Rivayetler arasındaki ihtilaf iki şekilde izah edilebilir. *Birincisi*; Maiz için bir çukur açılmıştı. Ancak bu, onu toprak içinde hareketsiz bırakacak dar bir çukur değildi. Dolayısıyla Maiz, taş darbelerinin acısına dayanamayınca bu çukurdan kaçıp kurtulabilmişti. Ayrıca çukurun böylesine genişçe kazılmasından haberdar olmayan Ebû Said'in kendi şartlarına göre bunu çukur kabul etmediği düşünülebilir (Darimî, 1996: V, 150). *İkincisi*; ceza uygulanırken başlangıçta bir çukur kazılmasına gerek duyulmamıştı. Ancak taşların kendisine isabet etmesinden sonra taş darbelerinin acısına dayanamayan Maiz kaçınca, kendisini recmedenler, onu yakaladıkları yerde kendisi için bir çukur kazmışlar ve öylece recmetmişlerdir (Şevkânî, t.y.: VII, 125).

Nevevi, recm edilenler için çukur kazılması gerektiğini söyleyenlerin, Gamidiyeli kadın için çukur kazıldığını aktaran hadislerle Maiz için çukur kazıldığını nakleden hadisleri delil olarak gösterdiklerini ve delil olarak aldıkları hadislerle Maiz'in bağlanmadığı gibi kendisi için çukur da kazılmadığını nakleden hadisler arasındaki ihtilafı, Maiz için büyük bir çukur kazılmadığı şeklindeki bir te'ville çözme yoluna gittiklerini ifade etmektedir (Nevevî, t.y.: XI, 197).

Rivayetler arasındaki ihtilafı konuların üçüncüsü; Maiz'in Peygamber'e (s.a.s) kendisinin mi geldiği, yoksa velisi Hezzal tarafından mı getirildiğiyle meselesidir. Ancak rivayetler beraber değerlendirildiğinde Maiz'in velisi olan Hezzal telkinleri neticesinde kendi isteğiyle ve velisiyle beraber Peygamber'e (s.a.s) geldiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca rivayetlerdeki farklılıkların, mana ile rivayetten veya ravilerin bazen olayı uzun uzun anlatmaktan kaçınmalarından kaynaklanmış olabileceği de söylenebilir.

3- Olayın meydana geldiği tarih, dolayısıyla "celde cezasını" düzenleyen Nur suresinin nüzulünden önce veya sonra olması önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olayın meydana geldiği tarih ile ilgili açık bir ifadeye rastlayamayız. Dolayısıyla Nur suresinin nüzul tarihi ile cezanın uygulanmasına şahit olan veya bizzat katıldığını ifade eden sahabelerin Müslüman oluş veya ölüm tarihleri uygulamanın gerçekleştirildiği zamanı belirlemede bizlere önemli ipuçları verecektir.

Kaynaklara baktığımızda, Nur suresinin Beni Mustalık gazasından sonra, yani h. 6. senenin başlarında nazil olduğunu görüyoruz (İbn Hişam, 2009: 490; İbn Kesir, 2007: 360; İbn Hibban, 1987: 275-276; Mevdudi, 1996: III, 439-440; Yıldırım, 1998).

Büreyde, Peygamber (s.a.s) Medine'ye hicret ederken Müslüman olmuş ve Uhud savasından sonra Medine'ye gelmiştir (İbn Hacer, 2010: I, 165).

Ebû Hureyre, olayı nakleden sahabelerden biri olan Ebû Hureyre, h. 6. senenin sonunda meydana gelen Hudeybiye (İbn Hişam, 2009: 499; İbn Kesir, 2007: 365) ile h. 7. senede meydana Hayber Fethi (İbn Hişam, 2009: 509; İbn Kesir, 2007: 375) arasında Müslüman olmuştur (İbn Hacer, 2010: IV, 2385-2394).

Cabir b. Abdillâh, küçükken babasıyla beraber İkinci Akabe biatına katılan sahabelerdendir (İbn Hacer, 2010: I, 243; İbn Abdilberr, 2006: 140).

Abdullah b. Abbas, Hicretten üç yıl önce doğmuştu ve Resulullah (s.a.s) vefat ettiğinde 13 yaşındaydı (İbn Hacer, 2010: II, 1074; İbn Abdilberr, 2006: 465-468). Hicretten muaf tutulanlardan annesi Ümmü'l-Fazl Lübabe ile beraber bir süre Mekke'de kaldıktan sonra Medine'ye göç ettiğini beyan eden rivayetler yanında babası Abbas ile birlikte Mekke'nin Fethi yılı hicret ettiğine dair rivayetler de vardır (Çakan, Eroğlu, 1988: I, 76).

Cabir b. Semûre, hicri 74 senesinde vefat etmiştir (İbn Hacer, 2010: I, 241). Müslüman oluş tarihini bilememekteyiz.

Ebû Said el-Hudrî, Medine'de küçük yaşta Müslüman olan sahabelerdendir. On üç yaşında iken Uhud savaşına katılmak istemiş ancak küçük olduğu için katılmasına Resulullah (s.a.s) izin vermemiştir. On beş yaşında iken Benî Mustalık gazvesine katılmıştır (İbn Hacer, 2010: I, 714-715; İbn Abdilberr, 2006: 804).

Nuaym b. Hezzal, Medine sakinlerinden olup, sahabe olup olmadığıyla ilgili ihtilaf vardır. İbn Hibban ve İbnu's-Seken onun sahabe olduğunu ifade etmektedirler. Sahabe olanın kendisi değil de babası olduğu da söylenmektedir (İbn Hacer, 2010: III, 1997; İbn Abdilberr, 2006: 714).

Nasr b. Dehr el-Eslemî, hicri 7. yılda cerayen eden Hayber Fethi'nde şehit olmuştur (İbnu'l-Esîr, 1970: IV, 540).

Ebû Berze el-Eslemî, ismi Nadle b. Ubeyd'dir. Erken dönemde Müslüman olan Ebu Berze, Hayber'in Fethi, Mekke'nin Fethi ve Huneyn savaşlarına katılmıştır (İbn Hacer, 2010: III, 2011; İbn Abdilberr, 2006: 720).

Sonuç olarak, kaynaklarda Maiz b. Malik'e recm cezası uygulamasının tarihiyle, dolayısıyla Nur suresinden önce veya sonra gerçekleşip gerçekleşmediği ile ilgili net bir bilgiye sahip değiliz. Ancak olayı nakleden ve recm uygulamasına bizzat katıldığını söyleyen sahabelerden Nasr b. Dehr el-Eslemî'nin hicri 7. Yıl olaylarından olan Hayber Fethi'nde şehit olduğu düşünülecek olursa, Maiz'e recm uygulamasının h. 7.yıl veya öncesinde olması gereğini ortaya çıkmaktadır. Olayı nakleden sahabelerden olan Ebu Hureyre'nin h. 6. senenin sonunda meydana gelen Hudeybiye ile h. 7. senede meydana Hayber Fethi arasında Müslüman olduğu düşünülecek olursa uygulamanın h. 6. veya 7. Yılda gerçekleştiği söylenebilir. Dolayısıyla h. 6. Yılda nazil olan Nur suresi ile h. 6. veya 7. Yılda uygulandığı anlaşılan Maiz b. Malik'e recm cezası uygulamasının birbirlerine yakın bir zaman diliminde oldukları ve uygulamanın celde ayetinden sonra gerçekleşip gerçekleşmediğini net ifade etme imkanı bulunmadığı söylenebilir. Ayrıca uygulamaya katıldığını düşündürtecek şekilde detaylı bilgi veren Abdullah b. Abbas'ın Mekke Fethi yılında hicret ettiği varsayılırsa Maiz olayının Nur suresinden sonra gerçekleştiği düşünülebilir. Ancak recm uygulamasına bizzat katıldığını söyleyen Nasr b. Dehr'in şehadet tarihi bu duruma imkan vermemektedir. Dolayısıyla İbn Abbas'ın rivayetlerinin, şayet Mekke Fethi yılında hicret ettiği kabul edilirse, "sahabe murseli" olduğu söylenebilir.

B- Gamidiyeli Kadın Olayı

Recm cezasıyla ilgili ele alacağımız uygulamaların ikincisi olan Gamidiyeli (Cuheyne-³neli) kadın ile ilgili uygulamaları ortaya koyan rivayetler; Gamidiyeli veya Cuheyne-³neli kadın şeklinde açıkça ifade edildiği İmran b. Husayn ve Büreyde rivayetleri ile nisbesi belirtilmeden “bir kadın” mutlak ifadesiyle Cabir b. Abdillallah, Ebu Bekre Nufey’ b. el-Haris, Enes b. Malik ve Ebu Zerr’den gelen rivayetler olmak üzere altı sahabeden nakledilmiştir.

1 – Büreyde’den Gelen Rivayetler

Gamidiyeli/Cuheyne-³neli kadının recmedilmesine dair Büreyde’den gelen rivayet şöyledir:

“... Bilahare Gamidiyeli kadın Peygamber’e gelmiş ve: “Ya Rasulallah, ben zina ettim. Bu sebeple beni temizle” demiş. Peygamber de onu geri çevirmiş. Ertesi gün olunca kadın (tekrar gelip):

“Ya Rasulallah, beni niçin geri çeviriyorsun? Herhalde beni de, tıpkı Maiz’i geri çevirdiğin gibi geri çevireceksin. Ancak Allah’a yemin ederim ki, ben hamileyim” demiş. Peygamberimiz de:

“O halde, haydi doğuruncaya kadar git” buyurmuşlar. Kadın doğum yapınca çocuğu bir bezin içine sarınmış olarak getirdi ve: “İşte, onu doğurdum” demiş. Peygamber bu defa da:

“Git de bu çocuğu süttten kesilinceye kadar emzir” buyurmuş. Kadın çocuğu süttten ayırdıktan sonra, elinde bir parça ekmek olduğu halde getirmiş ve: “İşte ey Allah’ın Peygamberi, onu süttten kestim, yemek de yemeye başladı” demiş. Bunun üzerine Peygamber çocuğu Müslümanlardan birine vermiş. Sonra da emir buyurmuş ve kadın için göğsüne kadar bir çukur kazılmış. Ve orada bulunanlara (bir daha) emir buyurmuş, onlar da onu recmetmişler. Halid b. Velid elinde bir taşla ona doğru yönelip taşı kadının başına atmış ve kadının kanı da Halid’in yüzüne sıçramış. Bunun üzerine Halid de ona çirkin söz söylemiş. Peygamber onun kadına çirkin söz söylediğini duymuş ve:

“Ya Halid, yavaş ol. Canım elinde olan Allah’a yemin olsun ki, bu kadın öyle bir tövbe etti ki, o tövbeyi, haksız yere fazladan vergi alan zalim bir tahsildar yapsaydı mutlaka mağfîret olunurdu” buyurmuşlar. Sonra (kadının hazırlanmasını) emir buyurdu. Onun cenaze namazını kıldı ve kadın defnedildi (Müslim, 1981: Hudud, 23; Ebû Davud, 1988: Hudud, 24; Darimî, 1986: Hudud, 17; Malik, t.y.: Hudud, 5; İbn Hanbel, 1982: V, 348).

Bu gruba giren hadislerin senedlerinin ricali şöyledir:

Büreyde – Abdullah b. Büreyde (v.115) – Beşir b. el-Muhacir – Abdullah b. Numeyr (v.199) – Muhammed b. Abdillallah b. Numeyr (v.234) ve Ebû Bekir b. Ebi Şeybe – Müslim.

Büreyde – Abdullah b. Büreyde (v.115) – Beşir b. el-Muhacir – İsa b. Yunus (v.191) – İbrahim b. Musa er-Razi (v.220) – Ebû Davud.

3) Ebû Davud “Cüheyne, Gamid ve Barik aynı şeydir”demektedir. Bkz. Ebû Davud, Hudud, 24.

Büreyde – Abdullah b. Büreyde (v.115) – Beşir b. el-Muhacir – Ebû Nuaym – Darimî.

Abdullah b. Büreyde tarikiyle gelen bu rivayetlerde süt emzirme işleminin Hz. Peygamber'in (s.a.s) emriyle Gamidiyeli kadının bizzat kendisi tarafından yerine getirildiği ifade edilmiştir.

Ancak Müslim'in; **Büreyde** – Süleyman b. Büreyde (v.115) – Alkame b. Mersed – Geylan (ibnu'l-Cami el-Muharibi) – Yahya b. Ya'la (ibnu'l-Haris el-Muharibi) (v.226) – Muhammed b. el-Ala el-Hemdani (v.248) senediyle Sahih'ine aldığı hadiste ise süt emzirme işinin Ensar'dan bir adam tarafından üstlenildiği ifade edilmektedir (Müslim, 1981: Hudud, 22).

İmam Malik bu hadisi tabiûndan olan Abdullah b. Ebi Müleyke tarikiyle *mürsel* olarak da nakletmektedir (İbn Hacer, 1325: V, 268).

2 – İmran b. Husayn'dan Gelen Rivayetler

Gamidiyeli/Cuheyneli kadının recmedilmesine dair İmran b. Husayn'dan gelen rivayette kadının elbisesi üzerine bağlanmış olarak recmedildikten sonra Peygamber'in (s.a.s) cenaze namazını kıldığı ve bunun üzerine Hz. Ömer'in: “*Ey Allah'ın Peygamberi, o zina etmiş olduğu halde sen onun cenaze namazını mı kılıyorsun?*” diye sorduğu ve Peygamber'in (s.a.s) de: “*Gerçekten o öyle bir tövbe etti ki, onun bu tövbesi Medine ahalisinden yetmiş kişi arasında taksim edilse onlara yeterdi. Sonra sen Allah için canını vermekten daha faziletli bir tövbe gördün mü?*” buyurduğu nakledilmektedir (Müslim, 1981: Hudud, 24; Ebû Davud, 1988: Hudud, 25; Tirmizî, 1994: Hudud, 9; Nesâî, t.y.: Cenaiz, 64; İbn Mace, 1975: Hudud, 9; Darimî, 1986: Hudud, 17.)

Ebû Davud'un Sünen'indeki rivayette, Peygamber'in (s.a.s) orada bulunanlara; “*Onun cenaze namazını kılın!*” diye emir buyurduğu ifadesi de yer almaktadır.

Bu grupta yer alan rivayetlerin senedlerinin ricali şöyledir:

İmran b. Husayn – Ebu'l-Mühelleb – Ebû Kılabe – Yahya b. Ebi Kesir (v.129-132) – Hişam (ed-Distevai) (v.152) – Muaz b. Hişam (v.200) – Ebû Gassan Malik b. Abdivahid el- Mismai – Müslim.

İmran b. Husayn – Ebû'l-Mühelleb – Ebû Kılabe – Yahya b. Ebi Kesir (v.129-132) – Eban b. Attar – Affan b. Müslim – Ebû Bekir b. Ebi Şeybe – Müslim.

Ravilerinden Eban b. Yezid el-Attar hakkında hem cerh hem de ta'dil vaki olmuştur (İbn Hacer, 1325: I, 101-102; Zehebî, 1963: I, 16).

İmran b. Husayn – Ebû'l-Mühelleb – Ebû Kılabe – Yahya b. Ebi Kesir – Hişam ed-Distevai (v.152) ve Eban b. Yezid – Müslim b. İbrahim (v.222) – Ebû Davud.

İmran b. Husayn – Ebû'l-Mühelleb – Ebû Kılabe – Yahya b. Ebi Kesir (v.129-132) – Ma'mer (b. Raşid) (v.152-153) – Abdurrezzak (b. Hemmam) (v.211) – Hasan b. Ali (v.242) – Tirmizî.

Tirmizî, bu hadis “Sahih” bir hadistir, demiş.

İmran b. Husayn – Ebû'l-Mühelleb – Ebû Kılabe – Yahya b. Ebi Kesir (v.129-132) – Hişam (v.152) – Halid (b. Haris) (v.186) – İsmail b. Mesud (v.248) – Nesaî.

İmran b. Husayn – Ebû'l-Muhacir – Ebû Kılabe – Yahya b. Ebi Kesir (v.129-132) – Ebû Amr – Velid b. Müslim (v.194) – Abbas ibn Osman ed-Dımeşki (v.239) – İbn Mace.

Ravilerinden Velid b. Müslim hakkında hem cerh hem de ta'dil vaki olmuştur (İbn Hacer, 1325: XI, 151-155; Zehebî, 1963: IV, 347-348).

İmran b. Husayn – Ebû'l-Mühelleb – Ebû Kılabe – Yahya b. Ebi Kesir (v.129-132) – Hişam (v.152) – Vehb b. Cerir (v.206) – Darimî.

Ayrıca hadis, recm edilen kadının kabilesi belirtilmeksizin Cabir b. Abdullah (Hakim, 1990: IV, 404), Enes b. Malik (Taberani, 1985: I, 321), Ebu Bekre Nufey' b. el-Haris (İbn Hanbel, 1982: V, 42-43; Ebu Davud, 1409/1988: Hudud, 24) ve Ebu Zerr'den (İbn Hanbel, 1982: V, 178) rivayet edilmiştir.

Gamidiyeli kadın olayı ile ilgili rivayetlerin değerlendirilmesi

1- Bir-iki rivayetin senedinde cerh edilen ravi varsa da, bu senedleri destekleyecek ve onların zayıflığını ortadan kaldıracak sıkı ravilerden müteşekkil senedlerin çoğunlukta olması sebebiyle “Gamidiyeli kadın” olayını nakleden hadislerin sened açısından, sahih veya hasen hadisler oldukları söylenebilir.

2- Konu ile ilgili rivayetlere baktığımızda, rivayetler arasında bir takım ihtilaflar bulunduğu görülmektedir.

Söz konusu ihtilaflardan birincisi, Recm uygulamasının doğumdan hemen sonra mı, Yoksa emzirme işlemi tamamlanıp da çocuğun kendi başına bir şeyler yiyebildiği dönemde mi gerçekleştiği hususudur.

Müslim'in şarihi Nevevi, daha kapalı olan rivayetin açıkça beyan edilen rivayete uygun olarak tevlinin en makul yol olduğunu, zira Süleyman b. Büreyde tarikiyle gelen rivayetteki “emzirme işini üstlenirim” ifadesinin “terbiyesini ve geçimini ben üstlenirim” anlamında mecaz olarak kullanılmasının veya çocuğun bakımını üstlenen müslümanın bunu emzirmeden sonra söylemesinin de muhtemel olduğunu ifade etmektedir (Nevevî, 1392: XI, 202-203).

İkincisi cenaze namazının kılınıp kılınmadığı hususudur. Konu ile ilgili rivayetlere baktığımızda, Müslim'in rivayetlerinin birinde cenaze namazının bizzat Peygamber (s.a.s) tarafından kılındığını, hatta Hz. Ömer'in bu duruma çok şaşırdığını açık bir şekilde müşahade ediyoruz. Müslim'in diğer bir rivayetinde ise böyle bir sarahat yoktur. Ebû Davud'un konuya ilişkin rivayetinde ise, “...Sonra onun cenaze namazını kılmalarını emir buyurdu” ifadesi yer almaktadır Bu da Peygamber (s.a.s)'in bizzat cenaze namazına iştirak etmediğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Müslim'in ravilerinin tamamı “cenaze namazının kılınması” ifadesini malum okurken, Taberi, İbn Ebi Şeybe ve Ebû Davud bu ifadeyi meçhul okumuşlardır. Bu da imam (lider) konumundaki kişilerin, böyle kimselerin cenaze namazlarına katılıp katılmaması hususunda mezhep imamları arasında fikir ayrılığına yol açmıştır. Malik ve Ahmed bunu mekruh sayarken, diğer mezhep imamları caiz görürler (Nevevî, 1392: XI, 204).

Üçüncüsü kadın için bir çukurun kazılıp kazılmadığı hususudur. Süleyman b. Büreyde ve Abdullah b. Ebi Müleyke rivayetlerinde kadın için kazılmış olan herhangi bir çukurdan bahsedilmezken, Abdullah b. Büreyde'den gelen rivayetlerde ise bir çukur kazılıp kadının göğsüne kadar gömülerek recmedildiği nakledilmektedir. Ancak erkeklerden farklı olarak kaçıp kaçmayacağına bakılmaksızın kadın için çukur kazılmasının mahremiyet açısından daha uygun olacağı söylenebilir.

3- Gamidiyeli kadının; "... Görüyorum ki, beni de Maiz'i geri çevirdiğin gibi geri çevirmek istiyorsun..." ifadesi, olayın Maiz olayından sonra vuku bulduğunu ortaya koymakla beraber Gamidiyeli kadına uygulanan recm cezasının Nur suresinden önce veya sonra olup olmadığı kaynaklarda açıkça beyan edilmemektedir. Bundan dolayı uygulamaya şahit olan veya uygulamaya bizzat katıldığı ifade edilen sahabelerin müslüman oluş veya ölüm tarihlerini tespit etmek cezanın uygulanma tarihi konusunda önemli katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla recm uygulamasına anlatan İmran b. Husayn'ın ve recm cezasının tatbikine bizzat katıldığı ifade edilen Halid b. Velid'in müslüman oluş tarihleri uygulamanın tarihi konusunda büyük önem arz etmektedir.

Kaynaklara baktığımızda, İmran b. Husayn'ın Hayber Fethi'nin olduğu hicri 7. yılda (İbn Hacer, 2010: II, 1370; İbn Abdilber, 2006: 559), Halid b. Velid'in ise Hayber fethinden sonra hicretin 7. yılının sonunda veya 8. yılın başında müslüman olduğunu görmekteyiz (İbn Hacer, 2010: I, 469-472; İbn Abdilber, 2006: 233-235; Fayda, 1992: 120-130). Bu durum da Gamidiyeli kadın olayının, en erken ihtimal göz önünde bulundurulsa bile, h. 7. yılın sonundan veya 8. yılın başından önce olmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Ayrıca tarihçi Diyarbekri (h. 966), Gamidiyeli kadının recmedilmesini hicri 9. yıl olayları arasında saymaktadır (Diyarbekri, 2009: III, 40-41). Nur suresinin ise hicretin 6. senesinde ve " *ifk olayı*"ndan sonra nazil olduğunu görmekteyiz (İbn Hişam, 2009: 493-499; İbn Kesir, 2007: 362-365; İbn Hibban, 1987: 275-276; Mevdudî, 1996: III, 439-440). Dolayısıyla bütün bu bilgiler ışığında, Gamidiyeli kadınla ilgili uygulamanın Nur suresinin nüzulünden sonra olduğunu söyleyebiliriz.

C- İşvereninin Karısıyla Zina Eden Bekâr İşçi Olayı

Konuyla ilgili hadisler aralarında açık bir farklılık bulunmamasından dolayı sadece Ebû Hureyre ve Zeyd b. Halid'in rivayetini vermekle yetineceğiz. Hadisimizin metni şöyledir:

Ebu Hureyre, Zeyd b. Halid'den nakledilmiştir ki; Bedevilerden bir adam Rasûlullah'a gelerek: "Ya Rasulallah! Allah aşkına, aramızda sadece Allah'ın Kitabı'yla hükmedin", dedi. Kendisinden daha anlayışlı olan hasmı da: "Doğru söyledi. Aramızda Allah'ın Kitabı'yla hükmedin. Ya Rasulallah, konuşmam için izin verin" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah: "Söyleyin" buyurdu. O da şöyle konuştu:

"Gerçekten oğlum şunun ailesinin yanında işçiydi. Derken onun karısıyla zina etmiş. Bundan dolayı ben ona yüz koyun ile bir cariye fidye verdim. Sonra da ben, gerçekten ilim ehli olan bazı zatlara, bu meseleyi sordum da onlar bana; oğluma yüz değnek vurma ile bir yıl sürgün gerektiğini, bunun karısına ise recm gerektiğini haber verdiler". Bunun üzerine Rasûlullah da şöyle buyurdular:

“Canım elinde olan Allah’a yemin olsun ki, mutlaka aranızda Allah’ın Kitabı’yla hükmedeceğim. Yüz koyun ile cariye sana geri verilecek. Oğluna yüz değnek vurma ile bir yıl sürgün gerekir. Ey Uneys! Sen de şunun karısına git de ona sor. Şayet (suçunu) itiraf ederse, onu recmet”. Uneys kadına gidip sormuş. Kadın (zina ettiğini) itiraf edince, kadını recmetmiştir (Buhârî, 1986: Hudud, 30,34,38,46, Ahkam, 39, Eyman, 3, Şurût, 9; Müslim, 1981: Hudud, 25; Ebu Davud, 1409/1988: Hudud, 24; Tirmizî, 1994: Hudud, 8, Ahkam, 3; Nesaî, t.y.: Kada, 22; İbn Mace, 1975: Hudud, 7; Darimi, 1986: Hudud, 12; Muvatta, t.y.: Hudud, 1; İbn Hanbel, 1982: IV, 115).

Bu hadisin senedlerinin ricali şunlardır:

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillâh b. Utbe b. Mesud

(v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Süfyan b. Uyeyne (v.198) – Ali b. Abdillâh (v.234) – Buhârî.

Zehebî, Ukaylî’nin Ali b. Abdillâh b. Cafer’i (Buhârî’nin ravisi) “ Kitabü’ d-Duafa” adlı kitabında zikretmekle hata yaptığını, zira onun “*sebt*”⁴ olan bir ravi olduğunu, ayrıca Abdullâh b. Ahmed’in, babasının önceleri ondan hadis aldığını, sonraları ise onun hadislerini terk ettiğini beyan ettiğini ancak Müsned’de onun hadislerinin bulunduğunu belirtmektedir (Zehebî, 1963: II, 138-141). İbn Hacer de onun sıkı bir ravi olduğunu nakleder (İbn Hacer, 1325: VI, 349-357).

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillâh b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – İbn Ebi Zî’b – Asım b. Ali (v.221) – Buhârî.

Zehebî, İbn Adiyî’in, Asım b. Ali için; “bazı münker hadisleri vardır” dediğini, ancak “*mahalluh’u-sıdk*”⁵ olduğunu ifade etmektedir.” (Zehebî, 1382/1963: II, 354) el-Meymûnî, Ahmed’den naklen, “sahihu’l-hadistir” derken, İbn Main ve Nesaî, “ zayıftır” demektedirler (İbn Hacer, 1325: V, 49-51).

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillâh b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Malik (b. Enes) (v.179) – Abdullâh b. Yusuf (v.218) – Buhârî.

Zehebî; “İbn Adiyî’in, Abdullâh b. Yusuf’u “el-Kamil” adlı eserinde zikretmekle çok kötü bir şey yapmış olduğunu, zira onun “sıkı” (Zehebî, 1382/1963: II, 528) olduğunu belirtirken, İbn Hacer de sıkı bir ravi olduğunu ifade etmektedir (İbn Hacer, 1325: VI, 349-357) (İbn Hacer, 1325: VI, 87-88).

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillâh b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Süfyan b. Uyeyne (v.198) – Muhammed b. Yusuf (v.212) – Buhârî.

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillâh b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – İbn Ebi Zî’b – Adem – Buhârî.

4) Sebt: İrakî’ye göre ta’dilin 2., Sehavî’ye göre 4. mertebesinde bulunan raviler için kullanılan bir sığadır. Hadisleri ihticac için alınır. (Aydınli, Abdullâh (1987). Hadis İstılahları Sözlüğü, İstanbul: Timaş Yayınları, s.136.)

5) Mahalluhu’s-sıdk: Zehebî ve İrakî’ye göre ta’dilin 4., Sehavî’ye göre ise 6. mertebesinde bulunan raviler hakkında kullanılan bir sığadır. (Aydınli, 1987: 91.)

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillallah b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Malik (v.179) – İsmail (b. Abdillallah) (v.226) – Buharî.

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillallah b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Leys b. Sa'd (v.175) – Muhammed b. Rumh (v.243) – Müslim.

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillallah b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Leys b. Sa'd (v.175) – Kuteybe b. Said (v.240) – Müslim.

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillallah b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Malik (v.179) – Abdullallah b. Mesleme el-Ka'nebi (v.220-221) – Ebu Davud.

Ebu Hureyre, Zeyd b. Halid ve Şibl – Ubeydullah b. Abdillallah b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Süfyan b. Uyeyne (v.198) – Nasr b. Ali (v.250-251) – Tirmizî.

Tirmizî, Şibl'in Hz.Peygamber'e (s.a.s) kavuşmadığını ve Abdullallah b. Malik el-Evsi'den naklen Peygamber'den (s.a.s) hadis naklettiğini, söylemiştir.

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillallah b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Malik (v.179) – Ma'n (b. İsa) (v.198) – İshak b. Musa el-Ensari – Tirmizî.

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillallah b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Leys b. Sa'd (v.175) – Kuteybe b. Said (v.240) – Tirmizî.

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillallah b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Malik (v.179) – Abdurrahman b. Kasım (v.191) – Muhammed b. Seleme (v.248) – Nesaî.

Ebu Hureyre, Zeyd b. Halid ve Şibl – Ubeydullah b. Abdillallah b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Süfyan b. Uyeyne (v.198) – Kuteybe b. Said (v.240) – Nesaî.

Ebu Hureyre, Zeyd b. Halid ve Şibl – Ubeydullah b. Abdillallah b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Süfyan b. Uyeyne (v.198) – Hişam b. Ammar (v.245) ve Muhammed b. Sabah (v.240) – Ebu Bekir b. Ebi Şeybe – İbn Mace.

Ravilerinden Hişam b. Ammar hakkında hem cerh hem de ta'dil varid olmuştur (Zehbî, 1963: IV, 302-303; İbn Hacer, 1325: XI, 51-54).

Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid – Ubeydullah b. Abdillallah b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Malik.

Ebu Hureyre, Zeyd b. Halid ve Şibl – Ubeydullah b. Abdillallah b. Utbe b. Mesud (v.94-95) – İbn Şihab ez-Zühri – Süfyan b. Uyeyne (v.198) – Muhammed b. Yusuf (v.212) – Darimî.

Bu konudaki rivayetlerin değerlendirilmesi

1- Hadis, Ebu Hureyre ve Zeyd b. Halid'den sadece Ubeydullah b. Abdillallah b. Urve'nin rivayet etmesi sebebiyle "ferd hadis" olan hadis, hadis usulü kurallarına göre

değerlendirildiğinde, sadece bir iki senesinde cerhe uğrayan ravisi olsa da, diğer sahih tarikleri göz önünde bulundurulduğunda, genel olarak sahih kabul edilebilir.

2- Hz. Peygamber'e (s.a.s) gelen şahısların; “*aramızda Allah'ın Kitabı'yla hükmet*” ifadelerine karşılık, Peygamber'in (s.a.s) de; “*Canım elinde olan Allah'a yemin olsun ki gerçekten aranızda Allah'ın Kitabı'yla hükmedeceğim*” buyurması ve recm cezasını da zikretmiş olması, recm cezasının da Kur'an'da bulunduğu gibi bir durumu akla getirmektedir. Oysaki recm cezası Kur'an'da bulunmamaktadır.

Burada “*Allah'ın Kitabı ile hükmetmek*” ifadesi ile “*Allah'ın hükmüyle hükmetmek*” kastedilmektedir. Zira “*kitab*” kelimesi bazen “*farz kılma*” (Bakara, 2, 178; Nisa, 4, 24, 77) anlamında kullanılabilir (İbn Kuteybe, 1989: 106-107).

Bu hususta Şevkanî de şöyle der: “*Bu hadiste yer alan “Allah'ın Kitabı” ifadesinden murad edilen, Allah'ın, ister Kur'an'dan olsun ister Peygamber'in (s.a.s) dilinden olsun, kulları için hüküm vermesidir (Şevkanî, 1423/2002: II, 1530). Çağdaş yazarlardan Abdulaziz Bayındır, recmedilen Yahudilerden hareketle Allah'ın kitabıyla Tevrat'ın kastedildiğini ifade etmektedir (Bayındır, 2010: 306). Ancak cezanın uygulanmasını isteyenlerin Müslüman olduğu göz önünde bulundurulduğunda, burada “Allah'ın Kitabı” ifadesinden Tevrat'ın anlaşılması mümkün görünmemektedir.*”

Bu rivayette yer alan problemlerden birisi de, Peygamber'in (s.a.s), kendisine kötülük yapmış olarak gelen şahısları geri çevirip onların bu kötülüklerini setretmeye yönelik tavırına rağmen, bizzat itirafta bulunmayan kadına, hatasını ifşa edecek mahiyette bir şahıs göndererek durumu sordurmasıdır.

Ancak olay, İslam Hukuku'nda yer alan cezai müeyyideler göz önünde bulundurularak derinlemesine irdelendiğinde söz konusu bu uygulamanın, kadının hatasını ifşaya yönelik olmayıp kadının kabul veya reddine göre ayrıca iftira cezasının da gerekip gerekmediğini anlamaya yönelik bir tavır olduğu söylenebilir (Şevkanî, 2002: II, 1530).

3- Kaynaklarda, “işvereninin karısıyla zina eden bekâr işçi” olayında söz konusu olan kadının recmedildiği tarihi ile ilgili net bilgi verilmemektedir. Ancak Olayın tanıklarından biri olan Ebû Hureyre'nin hicri 7. yılda Müslüman olduğu göz önünde bulundurulursa olayın hicri 7. yıldan önce olmasının mümkün olamayacağı sonucu çıkar. İbn Hacer de Ebû Hureyre'nin hadisi nakletmesinden hareketle olayın Nur suresinden sonra olduğunu ifade eder (İbn Hacer, 1996: XII, 159). Diğer taraftan aynı olayda bekâr olan gence yüz değnek vurma cezasının uygulanıp evli olan kadına ise recm cezasının uygulanması, olayın Nur suresinin nüzul tarihinden sonra olduğunu ortaya koymaktadır. Şayet Nur suresinin nüzulünden önce olduğu düşünülecek olunursa, zina edenlere yüz değnek vurma cezasının da Nur suresinin nüzulünden önce sabit olduğu gibi bir problem söz konusu olacaktır.

Ayrıca recm uygulamalarının, Peygamber'in (s.a.s) vefatından sonra, Hz. Ömer (Ebu Davud, 1988: Hudud, 17,23; Tirmizi, 1994: Hudud, 7; Muvatta, t.y.: Hudud, 9) ve Hz. Osman (Muvatta, t.y.: Hudud, 11) dönemlerinde de uygulanması, uygulamaların Nur suresinin nüzulünden sonra da yapıldığını ortaya koymaktadır.

Sonuç

Kur'an ve Sünnet'le belirlenmiş olan cezai müeyyideler, asıl amaç olarak görülen unsurlar olmayıp, ferdi ve ictimai huzuru tesis etmek için başvurulacak son çareler olarak görülmüştür. Bunun için de öncelikle suç işlenmesine sürükleyen saikleri ortadan kaldıracak tedbirleri aldıktan ve dinî-ahlakî bir eğitimi gerçekleştirdikten sonra cezai müeyyideleri vaz' edilmiştir. İslam'a göre insan, şerefli ve haysiyetli bir varlık olduğundan, onun nefsinin ve neslini ifsat edecek kötülükleri bertaraf etmek, temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasını sağlamak ve onu hem dünya hayatında hem de ahirette kurtuluşa ve huzura ulaştırmak temel prensipler olarak benimsenmiştir.

Binaenaleyh zina suçuna, toplumsal hayatın en önemli dinamiklerinden olan aile kurumuna büyük zararlar vermesi, nesli bozması ve toplumsal hayatın huzurunu tehdit etmesi gibi nedenlerle ağır cezai müeyyideler öngörülmüştür. Evli insanların zinalarında fert ve toplumsal hayatta söz konusu yıkımların katlanarak söz konusu olduğu bir gerçektir. Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim'de bulunmazsa da, sahih sünnet ve icma ile sabit olan recm cezası gibi daha ağır bir cezai müeyyidenin takdir edilmesi, beklenen ve izah edilebilir bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Ancak Hariciler, Mu'tezile'den bir grup ile recm cezasının Kur'an'da yer almaması, İslamın imajının zarar görmesi endişesi veya batı kaynaklı rasyonalist bir bakış açısıyla dini hükümleri modern insanın kabul edebileceği makul bir düzeyde anlamlandırma çabasıyla hareket eden bazı çağdaş yazarlar muhalif bir duruş sergilemişlerdir. Fakat konuyla ilgili bütün nasslar beraber değerlendirildiğinde, bu itirazlarında haklı oldukları söylenemez.

Çalışmamıza konu edindiğimiz Peygamber (s.a.s) dönemi recm cezası uygulamalarıyla ilgili hadisler değerlendirildiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

1-Peygamber (s.a.s) döneminde uygulanan recm cezalarının tamamının itirafa binaen tatbik edildikleri görülmektedir. Ayrıca Peygamber'in (s.a.s) kendisine itiraf için gelen suçluları defaatle geri çevirmesi, cezalandırmanın asıl amaç olarak görülmediğinin bir delili ve bu fiilin şüyu halinde bile toplumsal hayata yapacağı olumsuz tesirlerini engellemeye yönelik bir tedbir olarak görülebilir.

Zina suçunun şahitlerle sübutu konusunda ortaya konulan şartların çok ağır olması ve en ufak bir şüpheyle bile suçun düşürülmesi de İslam'ın cezalandırmayı asıl hedef olarak görmediğini ortaya koymaktadır.

2- Recm uygulamalarını nakleden hadislerin bazılarının senedlerinde, haklarında hem cerh hem de ta'dil söz konusu olan bir kaç ravi bulunsa da, hadislerin genelinin sened açısından sahih veya hasen hadisler olduğu görülmektedir.

3- Hadislerin metinlerinde mana ile rivayetten kaynaklanan bazı lafzî farklılıklar ve gelişmeler söz konusu olsa da cezai uygulamaların sübutu ile ilgili bir ihtilafın söz konusu olmadığı görülmektedir.

4- Kur'an'da recm uygulamasını konu alan bir ayet bulunmadığı gibi, onun geçersizliğini ortaya koyan bir ayet de yoktur. Ayrıca Peygamber'e itaat etmeyi, onun verdiği hükme uymayı ve yasakladığı şeylerden kaçınmayı emreden ayetler göz önünde bulundurulursa, Peygamber'e itaat etmenin Allah'a itaat demek olduğunun, Kur'an tarafından ortaya konulan bir gerçek olduğu görülecektir.

Nisa suresinin 25. ayetinde zikredilen “Muhsane” kavramına “evli hür kadın” anlamını hasrederek, dolayısıyla evli cariyelere muhsene kadınlara uygulanan cezanın yarısı uygulanacağına ve recm cezası da bölünebilen bir ceza olmadığına göre evli hür kadınlara da bölünebilen bir ceza olan celde cezasının uygulanması gerektiği ile ilgili bazı iddialar ise, aynı ayetin baş tarafında yer alan “muhsane” kavramının “bekâr hür kadın” anlamında kullanıldığı göz önünde bulundurulduğunda geçersiz kalmaktadır.

5-Recm cezasıyla ilgili tartışmalardan birisi de, uygulamaların Nur suresinin nuzûlünden önce mi, yoksa sonra mı olduğu konusundadır.

Konuyla ilgili rivayetlere bakıldığında, uygulamaların Nur suresinin inişinden önce veya sonra olduğuyla ilgili açık bir bilgiye rastlanılmamaktadır. Muahhar tarihçilerden Diyarbekrî'nin “Gamidiyeli Kadın” olayını hicri dokuzuncu yıl olayları arasında sayması bir tarafa bırakılacak olunursa, kaynaklarda net bilgi bulunmaması, uygulamaya bizzat katılan veya uygulamaları rivayet eden sahabelerin Müslüman oluş veya ölüm tarihlerinin bilinmesini, uygulamaların tarihleriyle ilgili bilgi vermesi açısından önemli kılmaktadır. Dolayısıyla recm uygulamalarına katıldığı ifade edilen sahabelerin durumuna baktığımızda, hem Maiz'in recm edilmesi olayına katıldığı ifade eden Ebu Hureyre, hem de Gamidiyeli kadının recm edilmesi olayına katıldığı ifade edilen Halid b. Velid, Nur suresinin nüzûlünden sonra müslüman olmuşlardır. Ayrıca recm cezası uygulamasının Hz. Ömer ve Hz. Osman dönemlerinde de söz konusu olması gibi karinelere bakarak, uygulamaların Nur suresinden sonra da söz konusu olduğu söylenebilir.

Kaynakça

- Aktan, Hamza (2007). Recm Cezası Örneğinde Sosyal Değişim Olgusu ve Kur'an. Çağımızda Sosyal Değişim ve İslam. 2002 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu: İstanbul.
- Ateş, Süleyman (1995). Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.
- Aydın, Abdullah (1987). Hadis İstılahları Sözlüğü. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Aynî, Bedrettin Ebû Muhammed Mahmud b. Ahmed (t.y.). Umdetu'l-Kaari Şerhu Sahihî'l-Buharî. Daru İhyai't-Turasi'l-Arabi.
- Bayındır, Abdulaziz (2010). Kur'an Işığında Doğru Bildiğimiz Yanlışlar. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- Bilmen, Ömer Nasuhi (1988). Hukuku İslamiyye ve İstalahatı Fıkhiyye Kamusu. İstanbul: Bilmen Yayınevi.
- Buharî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail (1986). Sahihu'l-Buharî. (Nşr.: Muhammed Münir ed-Dimeşki). Beyrut: Alemu'l-Kutub.
- Coşkun, Selçuk (2003). Hadis Değerlendirmelerinde Bütünlük, Ankara: Aktif Yayınevi.
- Çakan, İ. Lütfü – Eroğlu Muhammed (1988). “Abdullah b. Abbas”. İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi.
- Darimî, Abdullah b. Abdirrahman (1986). Sünenu'd-Darimî. (Thk.: Fevaz Ahmed Zemerli ve Halid es-Seb'el-Alemî). Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-Arabi.

- Darimî (1996). Sünen-i Darimî. Çev. Abdullah Aydınlı. İstanbul: Madve Yayınları.
- Davudoğlu, Ahmed (1983). Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi. Sönmez Neşriyat.
- Derveze, M. İzzet (1998). et-Tefsiru'l-Hadis. Çev. Mustafa Altınkaya. İstanbul: Ekin Yayınları.
- Diyarbakırî, Hüseyin b. Muhammed (2009). Tarihu'l-Hamîs Fî Ahvali Enfesi Nefis. Thk. Abdullah Muhammed el-Halîf. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Ebu Davud, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistanî (1409/1988). Sünenü Ebî Davud. Beyrut: Daru'l-Cenan.
- Fayda, Mustafa (1992). Allah'ın Kılıcı Halid bin Velid. İstanbul: Çağ Yayınları.
- Gökmenoğlu, Hüseyin Tekin (2003). Kur'an-ı Kerim'de Olmayan ve Onunla Çelişen Ceza: Recm. İslam Hukuk Araştırmaları Dergisi, II, 117-129.
- Hakim, Ebu Abdillâh en-Neysaburi (1990). el-Müstedrek ala's-Sahihayn. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- Hattabî, Ebû Süleyman Hamd b. Muhammed (1997). Mealimu's-Sünen. Beyrut: Daru İbn Hazm.
- İbn Abdilberr, Ebu Ömer Yusuf b. Abdilberr. el-İstiab fî Ma'rifeti'l-Ashab. Thk. Halil b. Me'mun Şeyha. Beyrut: Daru'l-Ma'rife..
- İbn Aşur, Muhammed Tahir (1999). İslam Hukuk Felsefesi Gaye Problemi. Çev. Vecdi Akyüz – Mehmet Erdoğan. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr el-Kûfî el-'Absî (1983). el-Musannef. Thk. Amir el-Ömer el-A'zamî. Bombay.
- İbnu'l-Esîr, İzzettin Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Cezerî (1970). Üsdü'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahabe. Kahire.
- İbn Hacer, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali el-Askalânî (1431/2010). el-İsabe fî Temyizi's-Sahabe. Thk. Halil b. Me'mun Şeyha. Beyrut: Daru'l-Ma'rife.
- İbn Hacer (1325). Tehzibu't-Tehzib. Haydarabad: Daireti'l-Maarifi'n-Nizamiye.
- İbn Hacer (1416/1996). Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî. Beyrut: Daru'l-Fikr.
- İbn Hanbel, Ebu Abdillâh Ahmed b. Muhammed (1982). el-Müsned. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed ez-Zahirî (t.y.). Meratibu'l-İcmâ' fî'l-Muame-lâti ve'l-İbadâti ve'l-İtikadâti. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.
- İbn Hibban (1987). es-Siretu'n-Nebeviyye. Beyrut: Müessesetu'l-Kutubi's-Sekafi.
- İbn Hişam, Ebu Muhammed Abdulmelik (2009). es-Siretu'n-Nebeviyye. Beyrut: Daru İbn Hazm.
- İbn Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesir (2007). es-Siretu'n-Nebeviyye. Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.

- İbn Kuteybe, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim (1989). Te'vilu Muhtelifi'l-Hadis. Thk.: Muhammed Muhyeddin el-Asfar. Beyrut: el-Mektebetu'l-İslami.
- İbn Mace, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvini (1975). Sünenu İbn Mace Thk.: Muhammed Fuad Abdalbaki. Dâru İhyai'l-Kutubi'l-Arabi.
- İbn Manzur, Cemaluddîn Ebû'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem (t.y.), Lisanu'l-Arab, Beyrut: Daru Sâdır.
- İbn Münzir, Ebu Bekir Muhammed b. İbrahim (1983). Kitabu'l-İcmâ'. Thk. Abdulkadir Şener. Ankara: Gaye Matbaası.
- Karabulut, Fuat (2000). Hadis İlimi Açısından Hz. Peygamber'in (s.a.s) Had Uygulamalarının Tahlili. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaman, Hayrettin (1992). İslam'ın Işığında Günün Meseleleri. I-III. İstanbul.
- Karaman, H. (1993). Anahatlarıyla İslam Hukuku I. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Keskin, Yusuf Ziya (2001). Recm Cezası. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Malik, Ebû Abdillâh Malik b. Enes (t.y.). el-Muvatta. Thk.: Muhammed Fuad Abdalbaki. Beyrut: Daru'l Kutubi'l-İlmiyye.
- Mevdudî, Ebû'l-Ala' (1996). Tefhimu'l-Kur'an. Çev. M. Han Kayani, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal ve Hamdi Aktaş. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Munavî, Muhammed Abdurrauf (1410). et-Tevfik ala Mühimmâtî't-Taarîf. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Mübarekfurî, Ebû'l-Ala Muhammed Abdurrahman b. Abdirrahman (1990). Tuhfetu'l-Ahvezi Şerhu Cami'it Tirmizî. Beyrut.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc (1981). el-Camiu's-Sahih. Thk. Muhammed Fuad Abdalbaki. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Nesaî, Ebu Abdirrahman Ahmed b. Şuayb (t.y.). Sünenü'n-Nesaî. Beyrut: Daru'l-Fikr.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahya b. Şeref (1392). el-Minhac Şerhu Sahihi Müslim b. el-Haccac. Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabiyye.
- Şevkanî, Muhammed b. Ali (2002). Neylu'l-Evtar Şerhu Münteka'l-Ahbar. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Taberanî, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (1985). el-Mucemu's-Sağir, Beyrut: el-Mektebetu'l-İslamî.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed İsa (1994). Sünenu't-Tirmizî. Thk. Ahmed Muhammed Şakir ve Muhammed Fuad Abdalbaki. Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- Yıldırım, Suat (1998). Kur'an-ı Hakim ve Açıklamalı Meali. İstanbul.
- Zehebî, Muhammed b. Ahmed (1382/1963). Mizanu'l-İ'tidal fî Nakdi'r-Rical. Thk. Ali Muhammed el-Becavî. Beyrut: Dâru İhyai'l-Kutubi'l-Arabi.